

GÖTEBORGS UNIVERSITET

***Kvinna & intagen
- inte 'kvinnlig' nog enligt
Kriminalvården?***

*En studie om Kriminalvårdens arbete med 'Bättre Ut'
ur ett kritiskt genusperspektiv.*

Göteborgs universitet
Institutionen för kulturvetenskaper
Genusvetenskap
Uppsats, 15 hp, fördjupningskursen HT
Författare: Sara Karlén
Handledare: Elin Lundsten

Abstract

När kvinnor begår brott tycks de inte bara bryta mot lagen utan även mot de förväntningar som finns på just kvinnor. Det normativa synsätt som finns på kvinnor genomsyras i allmänheten och därav även inom våra myndigheter. Syftet med studien är att ur ett kritiskt genusperspektiv granska Kriminalvårdens arbete med de intagna. Den undersöker hur normativa värderingar kring kön skapas och återskapas i det svenska fängelset för kvinnor. För att undersöka det har jag intervjuat två kvinnor som har varit intagna och analyserat deras berättelser för att komma åt Kriminalvårdens arbete och diskursen kring kön både implicit och explicit. Materialet har analyserats och tolkats med granskade blick av Kriminalvårdens arbete samtidigt som dessa kvinnors röst hörts. Resultatet visar att Kriminalvårdens arbete med att forma de intagna 'Bättre Ut', som är Kriminalvårdens syfte, snarare handlar om att göra de intagna till passiva, 'rätt sorts kvinnor' utifrån en normativ bild av kvinnor präglade av patriarkala strukturer. Detta görs genom dels konkreta handlingar som rosa kläder, hushållskurser, stickning men även genom en stämning som visar hur Kriminalvården betraktar de intagna kvinnorna.

Nyckelord: Kriminalvården, Bättre ut, intagna, genus, normativt kön, kvinna, disciplinering.

Förord

Den här uppsatsen hade inte varit möjlig för mig att göra utan mina informanter som jag vill rikta ett stort tack till. Tack för att ni delat med er av era erfarenheter och tankar till mig. Utan er hade uppsatsen inte varit intressant eller känts genuin. Jag vill också tacka min handledare Elin Lundsten som väglett mig, stöttat mig och trott på mig. Mina vänner Emilia och Rebecka som varit bollplank för både uppsatsen och min prestationsångest. Min familj och sambo som stöttat mig när jag glömt av vardagen och fastnat i läsande och tänkande. Tack allihopa. Slutligen tillägnar jag ett skamlöst tack till mig själv som vågade satsa på min idé och att jag inte gav upp när det kändes för jobbigt.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Bakgrund.....	2
2.1 Kriminalvården.....	2
2.2 Diskurs.....	2
3. Syfte.....	3
4. Frågeställning.....	3
5. Avgränsningar.....	3
6. Tidigare forskning.....	4
7. Teoretiska utgångspunkter	7
7.1 Straff och disciplinering.....	7
7.2 Performativitet.....	8
7.3 Normativt kön.....	8
7.4 Respektabilitet.....	9
7.5 Intersektionalitet.....	10
8. Metod och material.....	11
9. Reflexivitet.....	13
10. Analys.....	15
10.1 Intagen.....	15
10.2 Den rosa dräkten.....	16
10.3 Arbete, behandlingsprogram & fritidsaktiviteter.....	18
10.4 Stämning.....	21
11. Sammanfattning & slutdiskussion.....	24
12. Referenslista.....	28
13. Bilaga.....	30
14. Baksida.....	31

1. Inledning

Beroende på vem som begår ett brott reagerar samhället på olika sätt. När män begår brott tycks det vara hemskt. När kvinnor begår brott är det någonting som inte stämmer och det blir mer intressant. Det blir inte mer intressant för att personen har begått ett brott, det blir intressant för att personen i fråga är kvinna. Kvinnor som generell grupp har tilldelats att vara passiva, att känna känslor, vara empatiska och moralbärare. Därav bryter de kvinnor som begår brott inte bara mot lagen utan även mot de förväntningar som finns på dem som just kvinnor. Intagna i fängelset är en grupp som glöms bort och osynliggörs, inte minst de intagna kvinnorna. Jag finner ett behov av att lyfta fram dessa röster eftersom de lyser med sin frånvaro, likväl som debatten om Kriminalvårdens arbete gör.

Som sociologiskt och genusvetenskapligt skolad försöker jag höja min blick över fängelsestraffet och dess moraliska dilemma till att försöka se och förstå vad Kriminalvården *faktiskt* vill göra med de intagna. Mitt fokus ligger då inte nödvändigtvis i att människor begår brott då det alltid gjorts och förmodligen alltid kommer att göras, mitt fokus ligger i kriminalvårdens arbete utifrån ett kritiskt genusperspektiv. Jag har själv egna bekanta som avtjänat straff och finner Kriminalvårdens arbete med intagna spännande. Då kriminalvårdens syfte är '*Bättre ut*' (Kriminalvården 2017a) funderar jag mycket på hur detta '*bättre*' är, mer än att personen i fråga inte ska begå brott igen. Med fokus på att de intagna är kvinnor finner jag det intressant i vad som är '*Bättre*' kvinnor enligt Kriminalvården som ska '*anpassa*' dem till samhället igen och vad det säger om vilka normativa förväntningar som det finns på kvinnor.

Genusvetenskapen vill kritiskt granska det vi tar för givet och synliggöra normer som gömmer sig i diskurserna som vi tar för givet. Det föll naturligt att min intresse hamnade i att undersöka Kriminalvårdens arbete utifrån ett kritiskt genusperspektiv med intresse för hur diskursen kring kön och normativa värderingar kring kön tar sig uttryck inom Kriminalvårdens arbete med intagna. Jag har intervjuat kvinnor som varit intagna om deras erfarenhet av att uppleva Kriminalvårdens arbete i dess praktik. Både för att få fram deras berättelser samtidigt som granskningen av Kriminalvårdens arbete och diskursen av genus kan analyseras och arbetas med.

2. Bakgrund

2.1 Kriminalvården

Min beskrivning och information av Kriminalvården har samlats in genom deras hemsida (Kriminalvården 2017b). Kriminalvården är en statlig myndighet som styrs av regeringen och är under ansvar för Justitiedepartementet. Kriminalvården ansvarar för häkten, fängelse och frivård och utformar sitt egna arbete samverkar med regeringens mål med, och krav på Kriminalvården. Visionen som Kriminalvården jobbar utifrån är *“Bättre ut”* som de själva har utformat. Målet är att när klienterna lämnar Kriminalvården ska de vara bättre förberedda och i ordning för ett lagligt liv utan droger. För att minska återfallen till brott, och på så sätt få ett tryggare samhälle, arbetar de med behandlingsprogram, sysselsättningar, motiverande samtal samt möjlighet för den intagne att förbättra och nå skolresultat. Kvinnor utgör ca 5 % av de totala antalet intagna i svenska fängelser vilket är ungefär mellan 200 till 300 intagna kvinnor dagligen. Kriminalvården har skilda fängelser för kvinnor och män. Det finns sex anstalter för kvinnor. Enligt Kriminalvården är personalen på fängelser för kvinnor utbildade för att kunna möta ‘särskilda behov’. Vad det är för särskilda behov står inte på hemsidan och är oklart. I Sverige finns Fängeslagen (SFS 2010:610) som reglerar hur Kriminalvården ska arbeta med fängelset och fungera samt arbeta med de intagna. Fängelserna har olika säkerhetsklasser utifrån hur stor rymningsrisken den intagna anses ha samt hur grovt brottet varit. I Sverige har anstalterna säkerhetsklass 1-3 där säkerhetsklass ett är den högsta säkerhetsklassen. För kvinnor finns det bara två säkerhetsklasser, 3 och 2. Det som är intressant för min studie är hur diskursen kring genus ser ut inne i anstalterna som styrs av Kriminalvården. Diskurserna jag intresserar mig utav finns i det sociala möte och arbete Kriminalvården utför i fängelserna med de intagna vilket gör att jag behöver analysera erfarenheter av det sociala mötet för att nå diskurserna.

2.2 Diskurs

För denna studie är alltså diskursen om kön utifrån Kriminalvårdens arbete av intresse. En diskurs kan enkelt och träffsäkert definieras som att det ”är ett bestämt sätt att tala om och förstå världen” (Börjesson & Palmblad 2007:13) . Butlers beskrivning av genusediskursen kan användas som exempel för att förklara en diskurs. I det vanligaste fallet är genusediskursen binärt uppbyggd (man/kvinna) och detta är något som i regel inte ifrågasätts eftersom det är en del av det bestämda sätt som världen förstås (Butler 2006:60).

3. Syfte

Syftet med studien är att utifrån ett kritiskt genusperspektiv granska diskursen kring kön utifrån Kriminalvården arbete med de intagna. För att undersöka det har jag intervjuat två kvinnor som har varit intagna och analyserat deras berättelser för att komma åt Kriminalvårdens arbete och diskursen. Syftet är också att undersöka och utläsa vilka normativa förväntningar på kön som kan genomsyra Kriminalvårdens arbete med de intagna. Jag hoppas även att min studie fördjupar mina kunskaper om ämnet samt att den kan bidra med mer kunskap samt att en grupp vars röster inte ofta hörs får komma till tals.

4. Frågeställningar

- *Vilka normativa föreställningar om 'kvinnor' finns det i Kriminalvårdens arbete med de intagna?*
- *Kriminalvården arbetar utifrån 'Bättre Ut', vad är det som ska 'förbättras' med kvinnorna?*

5. Avgränsningar

Studien ska undersöka de före detta intagnas upplevelser och perspektiv och genom det fånga Kriminalvårdens arbete vilket studien avgränsas till. En bredare förståelse för deras arbete skulle kunnat tillföras genom direkta aspekter från Kriminalvården. Deras arbetsbeskrivning finns policy-dokument, handlingsplaner med mera vilket gör att det i sig redan finns tydliga sätt att arbeta utifrån, därför vill jag undersöka arbetet i den sociala praktiken. Den sociala praktiken upplevs tydligast utifrån de som får arbetet direkt riktat mot sig, därav är mina informanter personer som varit intagna. För att komma åt information om det sociala behövs breda frågor och beskrivningar vilket gör att varje intervju tar mycket tid. Om mer tid hade funnits önskar jag ha intervjuat fler som varit/är intagna. Kriminalvårdens arbete och de intagnas erfarenhet av Kriminalvården är i centrum för studien. Det gör att jag väljer bort att fokusera på varför kvinnorna har begått brott eller deras bakgrund, även om det påverkar deras syn på Kriminalvårdens arbete. Eftersom anstalterna i Sverige är uppdelade för kvinnor respektive män valde jag att fokusera på anstalterna för kvinnor då anstalter för män är mer undersökta inom fältet, vilket jag ska redogöra för i nästa avsnitt.

6. Tidigare forskning

Den tidigare forskningen om Kriminalvården ur ett genusperspektiv eller med fokus på intagna kvinnors perspektiv i fängelset är begränsad, vilket forskarna till den forskning som väl har gjorts också konstaterar (Lindberg 2005:12). Det jag väl har hittat är utifrån en svensk kontext som kommer att presenteras längre ned i avsnittet.

Det finns betydligt mer internationella artiklar och böcker, främst från Storbritannien och USA som gjort studier kopplade till fängelse och genus. Det har studerats en del krig maskulinitet bland manliga fångar vilket Yewkes (2005) undersökt i en etnografisk studie i England om hur maskulinitet drivs på i fängelset men även hur maskulinitet är sammankopplat med klass (Yewkes 2005:56-57). Lutze (2003) har skrivit om hur kvinnor i fängelser i USA inte tas ifrån femininitet utan tvärtom /om/formas till att de ska bli passiva, emotionella och osäkra (Lutze 2003:186-187). Jag anser att det är till viss del svårt att applicera i en svensk miljö då både det amerikanska och brittiska samhället skiljer sig från Sverige, dels genom juridiska och politiska system men även i hur klass, kön och etnicitet etc tar sig uttryck och verkar i samhället. I Ngarie Naffines bok *Feminism and Criminology* (1996) kritiserar hon det Amerikanska fältet för kriminologi som hon menar enbart genomsyrats av att den kriminella och intagna alltid är en man (Naffine 1996:23). Hennes största kritik är att manlighet inte studeras och det är anmärkningsvärt för empirin (ibid:21). Naffines studie är över 20 år men den gjorde stort avtryck och är en viktig studie som är återkommande på fältet.

Forskningen inom svensk kontext har undersökt intagna kvinnors psykiska (o)hälsa, moderskap och om narkotika men väldigt lite om livet på anstalt utifrån kvinnornas egna röster. I antologin *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet* (2003a) kritiserar Ingrid Lander forskningsfältet för kriminologi genom att ifrågasätta 'objektiviteten' som genomsyras av normer kring hur män och kvinnor förväntas vara (2003a:35a). I Landers egna avhandling *Den flygande maran* (2003b) är en etnografisk studie och skildring av åtta narkotikabrukande kvinnors vardag (Lander 2003b:4). Lander deltar i kvinnornas vardag bestående utav droger, kontakter med myndigheter, vistelser i fängelset, vänskap, förhållanden, makt med mera. Besöken mellan kvinnorna och myndigheterna och myndigheternas syn på kvinnorna illustrerar hon genom ett citat som från en kriminalvårdsinspektör som hon talade med; *De här tjejerna vet inte hur ett normalt liv ser ut, de klarar varken sin hygien eller mathållning*

där ute. Dom kommer hit magra och skitiga så tar vi hand om dem (ibid:289).

Hon beskriver hur kvinnorna inte ses som tillräckligt 'kvinnliga' av kriminalvården och detta åtgärdas med att de får lära sig laga mat, baka, sy och ta hand om sin kropp med mera på anstalten (ibid:290). Kvinnorna behövde ständigt anpassa sig till att framföra 'rätt' form av femininet i deras möte med myndigheterna. Myndigheternas perspektiv präglades av normer av medelklassvärderingar (ibid:183). De myndigheter och de män som kvinnorna var i kontakt med utsätter dem för kontroll vilket skapar en underordning av kvinnorna som ofta är beroende utav dem. Kvinnorna såg sig själva utifrån deras ögon och klandrade sig själva för sin situation. Lander menar att kvinnorna skuldbelägger sig själva när det kanske egentligen handlar om andra faktorer och strukturer som skapar deras underordning (ibid:302).

Odd Lindbergs studie *Kvinnorna på Hinseberg* (2005) beskriver kvinnornas erfarenhet av att vara frihetsberövande och att leva på anstalt (Lindberg 2005:7). I studien lyfts det upp och kvinnorna berättar om hur de blir infantiliserade och behandlade som barn genom språkliga uttryck som "flickor och "lilla gumman" som befäster en form av över- och underordning personalen och de intagna. Bemötandet kvinnorna får av kriminalvårdare liknar en föräldrar- och barn relation då de måste be kriminalvårdare om 'lov' om att göra saker (ibid:61). I studien lyfts det också fram att kvinnorna tar avstånd från kriminalvårdare och de kvinnor som har en närmare relation till kriminalvårdare blir utfrysade och förtryckta (ibid:135). Studien rör vardagen på Hinseberg och ger en grundläggande miljöbeskrivning av dels de fysiska attributen men även vardagspraktiker som vardagsrutiner, sysselsättning, relationer med personalen, relationer mellan de intagna, permissioner, frigivning och sociala koder och regler som finns både från kriminalvårdare och andra intagna. Han studerar mer de olika kulturerna inom anstalten som berör dels kulturen bland personalen och kulturen bland de intagna. Lindberg tar dock inte upp eller reflekterar över hur sociala strukturer påverkar det sociala inne i anstalten.

Erika Hedlunds masteruppsats *Fånge i en maskulin värld* (2014) redogör för vad för slags genus som (re)produceras i svenska fängelser utifrån den binära uppdelningen som är. Hon undersöker hur det tar sig uttryck i de olika anstalterna för män respektive kvinnor utifrån Butlers teorier om kön och genus (Hedlund 2014:2). I studien har hon intervjuat fyra män och tre kvinnor som tidigare avtjänat fängelsestraff (ibid:17). De kvinnor hon intervjuade berättade om flertal negativa erfarenheter av Kriminalvården med förklaringen av att Kriminalvården är anpassad enbart för manliga fångar (ibid:51). Kvinnorna ansågs vara fel för

att de inte var 'rätt feminina' men deras olika uttryck för det blev ofta nedvärderade (ibid:51). Männerna hon intervjuade berättade mer om relationen mellan de intagna och den mask de tog på sig för att bete sig betydligt mer maskulint i fängelset (ibid:52). Resultaten av studien visade likt titeln att inom kriminalvården är de intagna är fångar i en maskulin värld.

Den begränsade forskningen som finns fältet i Sverige gjorde att jag benade ut tre stycken teman/fält som berörs i min studie varav fängelse, institutioner och genus urskildes. Jag kommer nu ge en kort översikt om hur det generellt ser ut på de olika fälten. Den forskning och de teorier som finns om fängelse utgår mest ifrån idén om mannen som intagen och mannen som norm. Teorier om fängelse och fängelset är ett stort undersökt område inom sociologin där Michel Foucault och hans teorier kring fängelse och makt är ständigt återkommande. Det andra temat, institutioner, är också väl begrundat inom sociologin och genusforskningen, där finns mycket kritisk granskning av välfärden utifrån genusperspektiv och intersektionella analyser. Inom genusvetenskapen började jag söka forskning kring genus och kön där 'görandet' av kön är i fokus bestämde jag mig för att använda mig utav teoretikern Judith Butler eftersom det hon gjort är användbart för just min studie som undersöker hur kön/genus uttrycks. Inom genusvetenskapen finns idéer, diskussioner och debatter om kön, genus och hur 'rätt' femininet skapas. Dessa tre teman och de olika teorier och teoretiker presenterar jag mer i min teoridel.

6.1 Kunskapslucka

Kunskapen på det kriminologiska fältet anser jag behöver en fördjupning i hur de intagna behandlas av kriminalvården utifrån ett kritiskt genusperspektiv. Kriminalvården syfte 'Bättre Ut' innebär att målet med den intagna att den ska komma ut som 'bättre' anpassad till samhället. Jag intresserar mig för att undersöka vad för slags kvinnor som är 'bra/bättre' i samhället utifrån hur de arbetar med de intagna. Likt Lander och Hedlund vill jag granska hur normer påverkar institutioners syn och hur det formar deras arbete. Jag vill liksom Lindberg gå igenom vardagen och kvinnornas erfarenheter för att se hur diskursen kring kön tar sig uttryck både synligt och osynligt. En tanke som slog mig ganska snabbt i läsandet och sökandet av tidigare forskningar är att jag inte anser mig stöta på ordet patriarkat, däremot antydningar på att vi lever i ett patriarkalt samhälle. De patriarkala samhällets påverkan diskuteras inte i resultatet av de tidigare studierna anser jag. Jag anser inte att de går att bortse från dem vilket är grunden för min egna studie.

7. Teoretiska utgångspunkter

7.1 Straff och disciplinering

I Michel Foucaults bok *Övervakning och straff* som publicerades 1975, redogör han för den historiska processen och utvecklingen och förskjutningen av straff, fängelse och disciplinen i Europa från 1700-talet och fram tills boken är skriven. Han beskriver hur straffet för att ha begått ett brott har förskjutits från att tidigare ha varit en fysisk uppvisning till att numera rikta in sig på själen. Med fysisk uppvisning av våld mot brottslingen ville en avskräcka samhället från att begå brott, numera vill man påverka brottslingens själ istället. Det betyder i sig inte att straffen blivit mer humana utan att det tar ett annat uttryck. Det uttrycks numera genom kontroll och övervakning vilket ska göra att brottslingen disciplineras in i samhället igen som en laglydig individ (Foucault 1975:21). Den som begår brott anses inte bara vara ett hot mot de drabbade av brottet utan är även ett hot mot hela samhället, därav har samhället rätt att bestraffa brottslingen (ibid:92). Fängelsets uppgift blir då inte bara att straffa. Syftet med straffet är att disciplinera individen till det bättre och göra personen nyttig för samhället (ibid:300).

Fängelset är enligt Foucault en institution som verkar som och genom den disciplinära makten. Den disciplinära maktens syfte och mål är att 'dressera' individen till att bli fastbunden med makten. Detta sker genom maktmedel som gör individen till både föremål och verktyg för att makten ska kunna fortsätta verka. Makten verkar genom enkla men effektiva uttryck som "den hierarkiska översynen, den normaliserande systemet för bestraffning och belöning samt deras samverkan i en särskild process, nämligen examensprocessen". Genom dessa medel kan disciplinen få fram individer och kroppar som inte bara lyder makten utan som även utövar makten utan att disciplineringen blir synlig (ibid:171). Disciplinen i fängelset utgörs genom övervakning och kontroll som maktmedel vilket gör det möjligt att kunna klassificera vad för beteenden som anses som 'normala' och 'avvikande' och vilka som borde straffas vilket leder till en rang av vad som är rätt och fel (ibid:200). Detta gör att ett medvetande hos människor i fängelset (men även utanför skapas en rädsla för att hamna i fängelset) uppstår och makten blir effektivare eftersom den verkar av sig själv (ibid:205).

7.2 Performativitet

Judith Butlers bok *Gender Trouble* (1990) (Genustrubbel, 2007, på svenska) slog stort när den kom. Hennes syn på kön utgår från ett post-strukturalistiskt perspektiv. Butler sätter sig emot synen på kön som en form av 'inre kärna' eller 'inre essens' och menar istället att det är i social sammanhang och diskurser som skapar kön och vår syn på kön. När en persons kön är identifierat och stämmer överens med vår normativa syn på kön blir människan begriplig och kan hävda ett 'jag' (2007:68-69). Detta 'jag' blir till när kroppen och individen tillskrivs en genusmarkering. Genusmarkeringar är i praktiken det som talar om för oss vad för kön och genus en person har och vad för förväntningar som kommer med det. Markeringen utgår från ett fysiskt och binär uppfattning. Om inte beteendet följer kroppen blir personen obegriplig och omänsklig för oss (ibid:184). Hon menar även att genom att se subjekt/individer som kulturella och sociala konstellationer, snarare än 'naturliga' ges individer agenskap att övervinna en identitet trots vad de sociala och kulturella diskurserna vill forma oss till (ibid: 224).

Subjekt och genusmarkeringar skapas och upprätthålls av och genom det som Butler kallar för performativa handlingar. Performativa handlingar är det som skapar och gör kön. Kön görs genom upprepningar inom kontrollerade och regelstyrda diskurser och sammanhang som avgör när subjektet/individen är och blir 'begripliga' för oss. Kön eller genus ska därför inte ses eller förstås som någonting fast eller statiskt utan fungerar som en ohållbar identitet men som blir och görs hållbar genom upprepningar. Det är genom upprepningar i form av språk, beteenden, handlingar och gestikuleringar som kön upprepas och (åter)skapas (ibid:214).

7.3 Normativt kön

Butler gav efteråt ut boken *Undoing Gender* (2004) och den svenska översättningen *Genus ogjort* gavs ut 2006. I boken finns 11 essäer av Butler som diskuterar tiden efter boken *Gender trouble* där hon beskriver och förklarar den kritik som boken fick. Butler menar att genus har blivit det begrepp som det med sin egna existens ville bort från. Begreppet genus ville bort från naturaliserade, normativa uppfattningar om ett beteende utifrån en binär uppfattning som bara berör det som passerar som feminint/maskulint (Butler 2006:60).

Hon redogör även för att genus i sig inte är en norm, men att genus verkar på samma sätt som en norm. Normen kan bara vara en norm om den ageras ut i en förkroppsligande praxis i det sociala vardagliga livet. Normer verkar i en cirkel där normen förkroppsligas genom handlingar som idealiseras och då reproduceras genom handlingarna. På samma sätt verkar genus menar Butler, eftersom genus är en social makt som på sitt fält skapar det som gör subjekt begripliga för oss genom att de inrättas i genusmarkeringar som finns (ibid:65).

Normer verkar genom sociala praktiker på ett normaliserande sätt vilket gör att de tas för givet och därav blir osynliga. De blir synliga och tydliga när de bryts och dramatiska effekter uppstår. Även om genus i sig inte är en norm finns det normativa övertygelser och förväntningar på vad som är maskulint och feminint utifrån de performativa, psykiska och fysiska attribut de tillskrivs. Vår förståelse för att någonting inte är riktigt maskulin eller feminint kan bara förstås utifrån relationen till det 'riktiga' maskulina eller feminina (ibid:59-60). Normer har dubbla betydelser. De ena utgör riktlinjer för oss att handla och vägleder oss. Den andra sidan riktar fokus åt hur normativitet utgör en normaliseringsprocess som påtvingar oss kriterier för 'normala' män och kvinnor. Butler menar att vi behöver normerna, men de behöver förändras. Vi kan varken avfärda normerna helt eller godta dem som dem är (ibid:205-206).

7.4 Respektabilitet

Beverly Skeggs studie *Att bli respektabel* (1999) har varit betydelsefull för att återinföra klassbegreppet i den feministiska analysen. Skeggs menar att kvinnors klassposition spelar roll för deras förståelse och sociala position, framförallt sammankopplat med kön (Skeggs 1999:13). Hennes studie omfattar 83 "Vita"¹ arbetarklass-kvinnor i en etnografisk studie om klass, kön och respektabilitet (ibid:9) Hon utgår från Bourdieus teorier om kapital (ibid:20).

Hon redogör historiskt men även aktuellt hur över- och medelklassens kvinnor tog på sig, med hjälp av respektabiliteten, uppgiften att omforma och uppfostra de Vita arbetarklass-kvinnorna till 'respektabla' kvinnor. Då respektabiliteten är uppbyggd av diskursiva praktiker och framställningar som utmärker beteenden, utseenden, språk, sysslor som hem och omvårdnad etc har dessa fått framställas som bilden av den 'riktiga' kvinnliga respektabiliteten präglad av en disidentifikation med arbetarklassen (ibid:78).

1 Skeggs skriver Vita med stor bokstav för att undvika normalisering.

7.5 Intersektionalitet

Paulina de los Reyes och Diana Mulinari (2005) tar avstamp inom postkolonial teori och använder begreppet intersektionalitet som ett instrument för att kunna förstå hur maktaxlar är inbäddade och sammansvetsade med varandra. Intersektionalitet är en kritik mot tidigare feministisk teori som tidigare har analyserats utifrån en hegemonisk förståelse av kön snarare än en mångdimensionell (2005:123). På det diskursiva fältet har kritiken handlat om vem som har rätten att få definiera vad 'kvinnlighet' är vilket har skapat en måttstock för 'den goda kvinnan'. De kvinnor som hamnar långt ner på måttstocken anses vara 'avvikande' och blir stigmatiserade. Måttstocken och kategorin 'kvinna' osynliggör då andra maktstrukturer än bara kön (ibid:124).

Maktaxlar och strukturer som klass, kön, etnicitet, funktion, sexualitet, ålder etc är maktaxlar och kategorier som sammanlänkar med varandra och som verkar i symbios (ibid:125). Genom att analysera maktens komplexitet och konstruktion med ett intersektionellt perspektiv kan en undgå att ojämlikheter hamnar i hierarkier och istället se hur de verkar tillsammans (ibid:125). De ger kritik till att analysera makt enbart efter ett fåtal kategorier. Kategoriseringstänket kan också ofrivilligt tillskriva vissa grupper negativa sociala egenskaper vilket kan leda till att de får mer makt utövat mot sig. Om makt enbart förklaras med en kategori/maktaxel snarare än en förståelse för maktens komplexitet osynliggörs vissa maktaxlar som är centrala i samhället, vilket kan kringgås med en intersektionell analys (ibid:127).

8. Metod och material

Det som jag vill komma åt och undersöka är en form av diskurs, vars existens inte alltid är uppenbar eller synlig utan finns underförstått i konkreta handlingar eller i en former av beteenden. Därav finner jag ett intresse att se det utifrån de som levt i den diskurs som arbetet tar sig uttryck i där Kriminalvårdens arbete i praktiken syns. Som metod har jag därför valt att använda mig utav intervjuer. Intervju som metod är användbart för att få kännedom om informantens egna erfarenhet, tankar och känslor vilket är centralt för den här studien för att få fram (Dalen 2008:9).

Materialinsamlingen har skett genom två intervjuer, den ena var i ca 40 minuter och den andra i ca 65 minuter. Intervjuerna har skett personligen mellan mig och informanten(-erna). Som stöd och vägledning för att intervjuerna ska flyta på formulerade jag en intervjuguide med öppna teman. En intervjuguide innehåller teman som täcker de viktigaste områdena för studien för att närma mig det svar till mina frågeställningar. Intervjuerna var öppna/semi-strukturerade där jag utifrån de olika temana bad informanterna prata och berätta om deras erfarenheter (ibid:31). Valet av öppna frågor var dels för omfattande beskrivningar och för att informanterna ska få prata mer utifrån deras perspektiv. Intervjuerna har sedan transkriberats till ca tjugo sidor text. Jag har själv transkriberat mitt material, vilket har gett mig tid och möjlighet att lära känna det bättre inför tolkningsprocessen. I min transkribering har jag tagit bort en del upprepningar av ord som 'så' och 'liksom' men inte alla eftersom jag vill ha ett lättare flyt i texten samtidigt som det är just informanternas ord som tar plats.

Urvalet av mina informanter har skett genom snöbollseffekten med start bland mina egna bekanta som har för mig framåt för att hitta informanter. Informationen om mina informanter är begränsade i min uppsats av integritetsskäl då både domar och min uppsats är offentliga. Informanterna är två kvinnor som är mellan 20-30 år gamla och som har suttit i fängelse någon gång mellan år 2010 och fram tills nu, år 2017. De har varit intagna på olika anstalter med olika säkerhetsklasser. Strafflängden för dem har varit mellan 6-24 månader var. Av de sex anstalter som finns i Sverige för kvinnor² har informanterna erfarenheter av att ha varit intagna på tre av dem. Två anstalter med högre säkerhetsklassning, varav en inriktad på behandling, samt en anstalt med den lägsta säkerhetsklassen. Under arbetet har jag en gång skickat ut delar av arbetet till dem för att läsa och skicka kommentarer till mig.

2 Läs under Bakgrund 2.1 *Kriminalvården*, sid 2

Analysen och tolkningsprocessen har skett i två lager, först informanternas berättelser och utifrån det min granskning av Kriminalvårdens arbete med 'Bättre Ut' ur ett kritiskt genusperspektiv. Materialet har tolkats främst genom mina teoretiska utgångspunkter där jag har tagit det vidare utifrån en diskursanalys i Foucaults anda. Tolkningarna och berättelserna har mynnat ut i fyra teman som tas upp i analysen. Jag har försökt bredda mina teman för att få med så mycket som jag kan av intervjuerna. Eftersom de besitter olika erfarenheter från olika typer av anstalter har erfarenheter från varje anstalt tagits med. De citaten jag tagit med är utifrån vad jag anser representerar omfattande det som mina informanter berättat.

Foucault skriver om makt i *The Subject and Power* (1982) där han främst visar hur människans blir ett subjekt för makten när makt uppstår (Foucault 1982:777). Han menar att makt är relationellt och frågan om makt snarare bör undersöka *hur* makten utövas och subjekt görs (ibid:786). När frågan blir 'hur' kan en närma sig makten utifrån flera lager och dimensioner snarare än att bara betrakta makten som grundläggande (ibid:788). Foucault skriver också att varje individ är inordnad mellan komplexa maktrelationer (ibid:778). Individen skapas som subjekt genom att se sig själv i andra, likt hur de andra kan se sig själva i den. Subjektet kan därför inte enbart reduceras till sig själv eller separerat från andra. Makten påtvingar subjektet en identitet som andra i ens närhet måste erkänna. Det är en maktprocess som skapar subjekt snarare än naturligt av subjektet eller identiteten (ibid:781). Det finns många förklaringar om, och hur en bör analysera makt. Jag använder mig utav Foucaults perspektiv på makt eftersom min studie undersöker hur de intagna (om)formas som subjekt med syfte att blir 'Bättre Ut' och hur kvinnorna ska 'förbättras'.

Materialet i min studie utgår från mina informanternas erfarenheter vilket enligt Scott (1992) kräver ett reflexivt förhållningssätt. Han menar att erfarenheter (experience) inom kunskapsproducering inte går att ta rakt av. Det han främst lyfter fram är att erfarenheter skapas diskursivt, vilket gör att individen/subjektet redan är formade när de ska tolka sin erfarenhet (Scott 1992:34). Det är att inte individer som har erfarenheter utan subjekt som är konstruerade genom erfarenhet (ibid:25-26). När subjektet tolkar sin erfarenhet görs det utifrån en tolkningsram som är diskursivt konstruerade, därför behöver även subjektets tolkning tolkas (ibid:37). Mina informanter och deras svar är skapade utifrån diskurser, precis som jag själv, vi kan inte ställa oss helt utanför diskurserna. Det är någonting jag behöver ha förståelse för och förhålla mig till. Det kan också hjälpa mig att se andra diskurser i min analys som tillsammans verkar.

9. Reflexivitet

Epistemologi är läran om och reflektion kring kunskap. Syftet med feministisk epistemologi är att ifrågasätta och omformulera 'objektiviteten' inom vetenskapliga texter och verk. Jag som student besitter en maktposition i bemärkelsen av vad som tas upp i den här uppsatsen eller inte. Hur den analyseras och utifrån vilka teoretiska utgångspunkter jag väljer att använda mig utav är också avgörande för vad som kommer fram i min studie. Den feministiska epistemologin som jag tar avstamp i är utifrån Nina Lykkes definition av postmodern feministisk epistemologi. Inom inriktningen ifrågasätts kategorier som 'kvinna' snarare än att bara utgå från dem, som Butlers teorier etc. Frågor som vad 'kvinna' är och frågan om viken 'kvinna' som har rätt att definiera det är frågor som är centrala och granskas inom inriktningen (Lykke 2009:142). Utifrån ett postmodernt perspektiv har andra feministiska epistemologi fått kritik för att ha satt erfarenhetens 'jag' som någonting fast och oföränderligt medans det postmoderna perspektivet undersöker hur vi blir till och omformas inom diskurserna (ibid:143). Även om min egna studie fokuserar mycket på mina informanternas erfarenheter och berättelser vill jag återigen poängtera att det är diskurserna som Kriminalvården (re-) producerar som är mest intressant för min studie.

Donna Haraway definierar begreppet *situerad kunskap* som att personen/subjektet som besitter kunskap bör betraktas som en agent eftersom den lever och formas pågående genom en samtid, kultur och i olika kontexter som behöver förstås som föränderlig istället för fast (Haraway 1988:592). Subjekten besitter utifrån sina sociala positioner en tillgång till specifik kunskap utifrån just dem vilket ger kunskap som bör tas tillvara på. Kroppen är med och formar vår förståelse av världen då den själv formas genom sociala positioner som rör klass, kön, etnicitet etc (ibid:587). Den situerade kunskapen som mina informanter besitter är centrala för min studie som utgår från deras berättelser som material.

Min egna position har jag under arbetet reflekterat mycket till och finner dubbelt utifrån mer än mitt personliga plan. Jag själv har mycket erfarenhet av att vara i kontakt med Kriminalvården då jag har besökt, skrivit brev och pratat i telefon med intagna, samt varit med på permissioner, inställning och utslussning. Eftersom flera i min närhet har avtjänat straff underlättade det för mig att hitta informanter. Enligt en del människor kan då min position inte vara önskvärd alls eftersom den innefattar ett kriminellt umgänge. Däremot hade

jag inte kunnat få tag i informanter eller kanske kunnat utstråla någon form av förtroende om jag inte hade mina egna erfarenheter eller position, vilket är någonting jag varsamt vill använda. Mina egna perspektiv är också en del av min position. De politiska och de vetenskapsteoretiska ansatser jag använder mig utav är feministiska. Detta innebär att jag vill visa den strukturella underordningen av kvinnor som sker genom att påtvinga dem beteenden och förväntningar om att vara just 'kvinnor' utifrån normativa värderingar om vad det innebär. Jag vill visa hur institutioner är påverkade av normer och hur det avspeglas i deras arbete. Min teoretiska ingång baseras och inspireras av min syn om att kategorin 'kvinna' och 'man' är performativt skapade och därav går det att förändra dessa kategorierna på ett frigörande sätt.

Både jag och informanterna passerar som vita, (unga-)vuxna och kvinnor vilket påverkar materialet eftersom det ger konsekvenser för vilka erfarenheter vi har. Hade vi passerat på andra sätt hade vi troligtvis haft andra erfarenheter och berättelser eftersom vi hade blivit behandlade på ett annat sätt. Informanterna fick breda och öppna frågor om just anstalten och Kriminalvården, hade jag frågat specifikt om det hade jag troligtvis fått mer information om berättelser av rasism etc.

Jag har tagit del av Vetenskapsrådets publikation för *God forskningsed* för året 2017. Vilket har gett mig stöd och vägledning inför de etiska dilemman som kan uppstå vid en studie. Det som jag mest fokuserat på är hanteringen av materialet och integriteten för mina informanter för att inte sätta dem i någon obekväm situation. I publikationens sammanfattning är den första punkten att du som forskare (i detta fall, studenten) ska tala sanning om din forskning. Vilket jag har följt. Eftersom jag varit öppen med att min studie är ur ett kritiskt genusperspektiv kan det ha påverkat och satt igång tankar hos mina informanter vilket har kunnat påverka materialet. Jag finner däremot att jag inte kunnat göra på annat sätt utan att det hade varit oetiskt.

10. Analys

10.1 Intagen

Först i analysen vill jag redogöra för det främsta som mina informanter kände, att de blev betraktade som och disciplinerade som intagna under Kriminalvårdens bevakning.

I detta avsnitt kommer jag även att lyfta fram perspektiv om olikheter bland intagna och hur samhället betraktar intagna. Kriminalvården besitter mer makt i relation till fångarna. Dels genom att de gör en personlig bedömning av de intagna och dels genom hur fångar betraktas i samhället. I Sverige sitter den intagna av två tredjedelar av strafftiden i fängelset och den sista tredjedelen fungerar som en 'prövotid' i samhället beroende på om det under straffet har fungerat bra, det vill säga om den intagna skött sig (Kriminalvården 2017c). Det innebär i praktiken att sköter sig den intagna med 'rätt' beteende kommer den ut tidigare från fängelset och vad som är 'rätt' beteende blir upp till Kriminalvården att bedöma.

Ingen bryr sig om fångar, vilken blir en del av Kriminalvårdens maktposition [...] den maktlösheten är väldigt påtaglig vilket gör att om det finns någonting, eller om det pågår någonting här som inte är okej så finns det ingenting, ingen skulle höra oss om vi sa det för det finns inget att säga det till [...] då blir det lite som att befinna sig på en plats som är som ett svart hål där ingen hör en skrika.

Med båda informanterna har diskussion kring olika typer av fångar uppkommit. Jag vill lyfta det för att visa på olikheter bland de intagna, de två citaten är från varje informant. Det andra citatet är ur kontexten av att den ena informanten berättar utifrån erfarenhet av socialt arbete med kvinnor som har missbruk, är hemlösa, och som har varit intagna.

De som jag träffade som var dömda för ekonomisk brottslighet kanske hade lite mer, var benägna att kanske vara lite mer fogliga eller, jag vet inte, man kanske såg sig från början lite mer som en såhär "del av samhället" mer än många, pratar kanske inte just om mig själv men många andra som var dömda för annan typ av brottslighet.

För väldigt många så är de här anstalterna en trygghet, det är liksom ett avbrott i den här fruktansvärda utsattheten som livet i det här asociala utanförskapet innebär som kvinna. Alla är till exempel jätte våldsutsatta och innanför murarna så blir det en fristad. Dels så är det en fristad från män, vilket är jätteskönt för många, för att det är så mycket stress därutöver då som man slipper liksom samtidigt och det blir en paus liksom från allt. och man får vara ren ett tag och man får återhämta sin kropp och hjärna lite, äta mat, ha en paus från det här livet som annars stressar ihjäl en. Man slipper bli våldtagen och slagen och att prostituera sig liksom.

Min tanke med att ta med det här sista citatet är inte för att visa på att fängelse kan vara någonting positivt, även om det kan vara bättre att för ett tag få slippa vara hungrig eller bli våldtagen. Det jag vill visa med det här citaten befäster andra strukturer och maktrelationer som finns i samhället. Bland annat att kvinnor på ett strukturellt plan på olika sätt är underordnade. Jag vill här också lyfta att det finns komplexa situationer för att ha hamnat i fängelset snarare än svart-vita. Beskrivningarna i citaten visar på hur strukturella maktaxlar hänger ihop. Ur citaten tolkar jag att det dels finns klasskillnader bland de intagna då det kan vara skillnad på att begå ett eko-brott och att behöva prostituerad sig. Om de som begått eko-brott kändes som en mer del av samhället medans vissa ser anstalterna som en fristad från det stressande livet med en social (och ekonomisk) underordning visar det också på hur ekonomi påverkar sociala positioner i samhället.

10.2 Den rosa dräkten

Kläderna som de intagna får ha på sig beror på säkerhetsklassen på anstalten. På den öppna anstalten får de intagna ha sina egna kläder och på de slutna anstalterna får de ha kriminalvårdens kläder. Båda informanterna har erfarenhet av att ha Kriminalvårdens kläder, ena har även erfarenhet av att få ha sina egna. Båda informanterna beskriver kläderna på de slutna anstalterna som relativt 'könslösa' och 'unisex' i färger som grått, beige och rostbrunt. Det fanns mjukisbyxor, T-shirt, fleecetröja eller collegetröja. De ansåg även att det kändes rimligt att ha identitetslösa kläder eftersom de var fångar.

Tidigare har intagna varit missnöjda med Kriminalvårdens kläder då de varit anpassade för män, vilket resulterade i att Kriminalvården tog hjälp av en textil/mode-högskola och de intagna för att designa och göra roligare och 'kvinnligare' kläder till de intagna kvinnorna (Salihi, 2008). Det resulterade bland annat till en rosa mjukisdress, vilket mötte väldig hårt kritik från många intagna. Båda informanterna som berättade det här menade på att ingen ville ha på sig den. Ena menar även att kläderna inte behövde vara rosa för att vara just anpassade till kvinnor utan det kanske handla om att få figursytt linne, en t-shirt som inte var ett tält eller kanske tights. Hon berättar också att kritiken främst var mot underkläderna som var svåra att hitta. Ingen av mina informanter var speciellt förtjusta i de rosa kläderna. Hon beskrev den som "en rosa mysoverall som såg ut som något en klädde på barn på 80-talet när de skulle till dagis."

Den rosa färgen är symbolen för flickor och det feminina. Färgen rosa tilldelas oftast bebisar som passerar som flickor, medans pojkar blir tilldelade färgen blå. Informanten som citerades i stycket ovan sätter ordet på problematiken, färgen skulle kan tolkas och uppfattas som att de intagna var barn vilket kan bidra till en legitimering av att behandla dem som just barn.

Ena informanten har erfarenhet av att sitta på en öppen anstalt där de intagna får ha på sig sina egna kläder. Där fick hon ofta kommentarer om hur hennes klädsel var och att den ibland ansågs som 'opassande', bland annat på sommaren när hon hade ett par shorts på sig.

Jag fick kommentarer på ett par shorts som jag hade, att dom var för korta, att det var olämplig klädsel att ha på sig. För på den slutna anstalten får en inte ha på sig sina egna kläder, så där hade ju alla samma, men på den öppna anstalten fick en ha på sig sina egna kläder. Och det var liksom kommentarer runt det vilket ju var anmärkningsvärt för det var ett par vanliga jeans-shorts från hm, och dom kanske inte var så utmärkande korta egentligen.

Informanten fann en stor skillnad mellan den öppna och slutna anstalten då hon på sommaren kunde gå ute i bh när de arbetade och ingen brydde sig. Medan tiden på den öppna anstalten var klädsel någonting som ofta kommenterades och värderades av personalen. Det fanns tillfällen där personalen kunde påpeka klädsel och drev på det här för att få annan personal att skratta med i kommentaren åt kläderna och åt personen. Vilket var och blev ett 'okej' beteende bland personalen. Utifrån detta är det tydligt: lämplig klädsel är inte 'för korta' kläder. Kommentarer och skratt kan användas som maktmedel för att förlöjliga den utsatta, framförallt i fängelset där den intagnas beteende värderas. Det kan också leda till att den som blir utskrattad, i det här fallet en intagen, börja ifrågasätta sig själv utifrån de som skrattades ögon, Kriminalvården, och anpassar sig till den önskvärda beteendet för att undvika konflikter (Foucault 1975.205).

Både på de slutna anstalterna och på den öppna är klädvalet begränsat vilket kan betyda och tolkas på olika vis. Eftersom kläder är en viktigt för en individs identitet och de slutna anstalterna bara tillåter Kriminalvårdens kläder, och den öppna anstalten kritiserade klädvalen hos de intagna, blir det svårt för den intagna att ha en egen identitet. Utrymme för den egna identiteten begränsas då till antingen 'ingen/intagen' eller 'flicka' eller ifrågasätter den personliga stilen. Hur ska då en intagen individ få känna sig som en individ? När den intagna inte får ha en identitet genom sina kläder avpersonifieras den och blir därmed enklare att omforma individens identitet. Det skulle även kunna tolkas som att de intagna inte skulle vara 'feminina' nog genom att bara tilldelas kläder som var mer figursydda eller ett större utbud av

underkläder, som kritiken var mot. Om det legitimeras att de intagna behandlas som barn eller 'flickor' kan det också bidra till att reproducera patriarkala strukturer genom att kvinnorna korrigeras till passiva, underordnade och osjälvständiga, likt hur samhället behandlar barn.

10.3 Arbete, behandlingsprogram & fritidsaktiviteter

På dagarna finns det i fängelset arbete att utföra men även program att gå för någon form av behandling. Det finns även 'skola' som sysselsättning med möjlighet att kunna avsluta grundskolan och gymnasiet med betyg. Arbetet bestod av monotona jobb som att packa möbeltassar i påsar eller höll på med VVS-delar och sortera skruv. Eftersom arbetena var tråkiga och monotona sökte sig båda informanterna till att gå program, dels för Kriminalvården uppmanade till det och för att få göra någonting annat än att bara vara i verkstäderna.

På anstalterna fanns program främst för behandling mot missbruk. Anstalten som var inriktad på behandling hade bland annat program med fokus på att vara förälder och på det individuella ansvaret av ens handlingar. Informanten upplevde att utbildningen för föräldraskap var bra och givande. Den var bra för att det inte var dömande mot de intagna utan gav utrymme för att få prata om sina känslor och att de jobbade med att få bort skammen då många kände sig som misslyckade föräldrar. Det tyder på att föräldrar som sitter i fängelset anses i samhället och kanske även hos de intagna själva, som misslyckande föräldrar. I detta fall misslyckande mammor. I diskussion med informanten uttryckte hon:

och sen så är det så att kvinnor en mamma som gjort sig skyldig till brott är ju självklart i samhällets ögon väldigt mycket hårdare dömda än när en pappa som sitter inne som vill ha kontakt med sina barn är en hjälte. Dom här mammorna, om dom vill ha kontakt med sina barn så är det såhär; kom igen du har, du är inte värd det på nåt sätt.

Utifrån det informanten uttryckt tolkar jag att jobba med att få bort skammen som föräldrarna bär kan ses som en omformning av 'modersrollen'. Modersrollen är i samhället stark och att vara en god moder är viktigt för rollen som kvinna och är en viktig del för att framstå som respektabel. Normen om att en som kvinna ska ha barn byggs även på normer om hur en mor ska vara (Skeggs 1999:70-71, 115-117). Nina Björk skriver i boken *Under det rosa täcket* (1996) när hon diskuterar moderskap att "Tydligare kan det inte sägas: att vara kvinna är att vara mor." (1996:120). Ur informantens citat framträder det även samhällets förväntningar på mammor (kvinnor) och pappor (män) och att de ges olika förväntningar och roller där det blir tydligt att rollen som moder är värre att bryta mot än rollen som far.

Informanten påbörjade även ett program med fokus på att individen ska ta ansvar för sina handlingar och liv. Hon slutade dock det eftersom hon blev trött på att det var skuldbeläggande och inte tog hänsyn till hur samhället i övrigt ser ut, hon uttryckte:

Men om programmet går ut på, det var 'varför blev du såhär, hur reagerade du då?' Men hur ska man reagera, samhället ser ut på ett visst sätt. Det var lite såhär att det är individens egna ansvar och egna fel i varför man hamnar i kriminalitet, att man inte slutar knarka eller varför man fortfarande är ihop med den killen som slår en.

Ansvar läggs på individen vilket informanten kritiserar utifrån att samhället ser ut på ett visst sätt. Det kan bli svårt och problematiskt och snarare en förenkling utav livet och samhället genom att bara lägga det på individens ansvar. Alla tre exemplen som informanten uppgav är situationer där ett avslut är svårt och kan leda till svåra konsekvenser både när det gäller yttre fysiskt våld och stigmatisering. Våld i nära relationer där män utsätter kvinnor för våld innefattar inte bara våld i sig utan även kontroll och rädsla. Kvinnor som lever i relationer där de blir utsatta för våld, fysiskt som psykiskt, är inte 'bara att lämna'. Forskning inom könsrelaterat våld visar att den starkaste anledningen till att kvinnor inte lämnar män som slår dem är för att rädslan för att våldet ska bli värre och grövre (Widding, Hedin 1997:17). Rädslan är befogad eftersom det är när kvinnan försöker lämna mannen som hoten mannen tidigare uttalat mot henne oftast blir verkliga (ibid:24-25). Andra orsaker till att kvinnor 'inte bara lämnar' de män som utsätter dem för hot och våld är också för att de är beroende av dem ekonomiskt, mannen får henne att tro att det är hennes fel, att kvinnan är kär i mannen och lever på hoppet om att han ska förändras (ibid:17). Samhället som styrs av övervakning och kontroll stigmatiserar också de som är, men även varit, kriminella vilket gör det svårt att komma in i övriga samhället igen eftersom de uppfattas som avvikande och som ett hot (Foucault 1975:92)

Då tänker jag såhär att vad spelar det för roll vad man går för jävla behandlingsprogram eller om man träffar någon psykolog liksom. Fängelse, det är väl bra på ett sätt men det förändrar inte människors livssituation, det förändrar ju inte deras möjligheter eller förutsättningar.

Informanten som varit på den öppna anstalten berättade att där fanns det en matlagningskurs där informanten upplevde att just personen ur personalen som höll i den behandlade de intagna som helt okunniga. De blev instruerade som om de skulle lära sig någonting för första gången och som om de aldrig tidigare lagat mat. Kursen hade även andra inslag som att driva hushåll och att lära sig tvätta. Informanten fann det här provocerande då den är övertygad om att de intagna redan kan de sakerna då de är vuxna människor som drivit hushåll.

Det var till exempel matlagningskurs som man skulle vara med på, jag vet inte hur det är på en anstalt för män men jag har aldrig hört att det varit några matlagningskurser där som man liksom ska delta utan att bli betraktad som problematisk eller jobbig.

Citatet och resonemanget tyder på att det är för givet taget att kvinnor ska kunna laga mat, men att de intagna behöver lära sig det eftersom det och att det är kopplat till kvinnliga färdigheter. Dock finns det på en del anstalter för män möjlighet att lära sig laga mat. Däremot ifrågasätts inte manligheten om en man inte kan laga mat vilket görs gentemot kvinnor (Skeggs 1999:77). Informanten blir även betraktad som jobbig och problematisk när hon inte vill delta i kursen. Personalen sade vid ett par tillfällen till henne när de ville hon skulle delta i matlagningskursen, men även andra sammanhang, att ”men du ska väl vara med på det här? det är bra för dig”.

Hon pratade som ett sätt som att vi var helt okunniga, som att vi aldrig hade lagat mat, som att hon skulle lära oss någonting för första gången, och då sa jag till henne att 'alla vi som är här har lagat mat förut och vet det'. För det var väl nåt annat såhär 'åh det här är bra att göra med sitt hem' alltså, 'med sitt lilla hushåll' och då blev det såhär... Jag tror att varenda en av oss här har drivit ett hushåll för vi är vuxna människor, men det var lite, det blir ett sätt att kanske se på kvinnliga fångar som barn, att man nästan ska lära dom, att det blir lite mer att 'åh men du kan ingenting'!

Jag fastnar vid informantens uttryck om att alla de intagna har lagat mat förut eftersom det också säger att kvinnor i samhället kan laga mat. Det känns nästan lite konstigt att ta upp men jag anser att det ligger någonting i att nämna det, även om det kanske kan ses som självklart. Poängen är att det kan tolkas som ett resultat av patriarkatet då det är just kvinnor som kan laga mat samt att det är kvinnor som ska läras att laga mat. Det blir då nästan ironiskt att dessa kvinnor ska lära sig laga mat eftersom det troligtvis redan kan det eftersom samhället har tilldelat kvinnor just den uppgiften. Genom att framställa de intagna som att de inte kan grundläggande saker som att laga mat och som att de inget kan finns det möjlighet att de intagna efter ett tag själva börja tro att de kan just ingenting (Foucault 1975:140). Även om det givetvis inte går igenom hos alla intagna. Det skulle även kunna leda till att de intagna känner en exkludering till samhället om de blir betraktade som att de inte kan de basala som att laga mat, samt att de inte betraktar sig själva som 'kvinnliga nog' eftersom matlagning är så starkt kopplat och tillskrivet kvinnor.

När de intagna hade 'fritid' från sysselsättningen och på helgerna erbjöds det olika aktiviteter. Varannan söndag på den slutna anstalten spelade de intagna anstaltsbingo där priserna tillhandahölls av anstalten där priserna ofta var smink eller andra skönhetsprodukter. De hade även tillgång till en gympsal där de intagna tillsammans hittade på aktiviteter som stepp-pass och volleybolltuneringar etc. Det var troligtvis av goda avsikter som priserna till bingon utsågs men det kan också tolkas som ett sätt att påtvinga dem skönhetsnormer på kvinnor och att tillskriva dem 'skönhet' som intresse. Det intresset finns säkert eftersom utseende är en stor sak i samhället, främst gällande kvinnor. På den öppna anstalten som fanns en gympsal som låg på andra sidan vägen som bara var tillgänglig med personal vissa tider vilket inte ofta blev av att de begav sig dit. På behandlingsanstalten uppmuntrades kvinnorna till att sticka och virka och de uppmuntrades inte till träning eller fysisk aktivitet eller musik och teater.

10.4 Stämning

Jag har ovanför försökt att koncentrera mig på de mer 'konkreta' sakerna som kan vara lättare att se och sätta ord på eftersom det enligt mig mer pedagogiskt. Det jag nu tänker gå in på är *stämning*. Ordvalet är från ett uttryck av ena informanten som berättade att det påtagliga i att de var kvinnor handlade om stämningen snarare än konkreta uttryck ibland, vilket jag ska försöka redogöra för här.

Informanten som har erfarenhet av anstalten som var inriktad på behandling menade att personalen där var medvetna om, till skillnad från andra anstalter, att de arbetade med människor på ett annat sätt, vilket gjorde att det kändes som en okej stämning mellan personalen och de intagna. Personalen berättade för de intagna att de blir utfryssta och mobbade när de är på träffar med personal från andra anstalter eftersom de tycker att de är mesar som håller på med dalt med daltande med de intaga. De blev också betraktade som sämre och inte 'riktiga plitar' som inte var macho eftersom de inte var intresserade av att ha massa skyddsutrustning eller sköldar och batonger utan arbetar med behandling som föräldraskap etc. Känslor och förståelse är i regel normativa feminina tillskrivna egenskaper medan rationalitet och fysik normativt tillskrivs maskulina egenskaper. Det säger någonting om inställningen av en hel del som jobbar inom Kriminalvården med intagna.

Erfarenheterna från den slutna anstalten var att det var en mer vi-och-dom känsla med en tydlig uppdelning av de intagna och personalen på anstalten. Personalen var där mer som 'fångvaktare' som låste upp dörrar, satt med i matsalen och det var ingen större interaktion mellan dem och fångarna. Fångarna höll sig mer för dem själva och kunde ibland gå ihop för att ta tillbaka maken gentemot personalen. Informanten beskriver anstalten mer som en institution med tydliga uppdelningar och maktrelationer. De intagna var inlåsta halva dygnet

och det fanns en tydlig frihetsbegränsning. Informanten spekulerade kring att kvinnorna där är dömda för grova brott och att det inte las mycket tid på rehabilitering utan mer att de skulle avtjäna ett straff, men även att det fanns en mer 'hopplös' känsla om dem hos Kriminalvården. Informanten berättar att personalen inte la sig i lika mycket, som när de arbetade ute på sommaren och de intagna kunde gå i bh utan att det blev en stor sak, vilket det kunde bli på den öppna anstalten kring kläder. En del av de intagna på den slutna anstalten hade varit där flera gånger och var 'kåkfarar-kvinnor'. Informanten reflekterade kring om att den slutna anstalten gjorde en mer maskuliniserad då det var en tyngre miljö.

Den öppna anstalten betraktade fångarna på ett sätt av att vara under en form av rehabilitering och i det kom ett 'uppfostringsmoment' upplevde informanten. Hon kände sig mer avvikande på den öppna anstalten där övervakningen och disciplineringen var mer påtaglig även om miljön var mer öppen.

Det kändes som att de som jobbade där såg ett uppdrag i att det här är kvinnor som på något sätt behöver lära sig saker om hur man som kvinna ska vara, man ska kunna laga mat, man ska klä sig lämpligt, man ska alla dom där sakerna, så det var hemskt, verkligen hemskt ställe faktiskt.

Miljön på den öppna anstalten är i sig väldigt öppen och mer lik en hemma-miljö. Det är ett mindre staket runt om området, det fanns kök på avdelningen och de fick ha sina egna kläder etc. Informanten upplevde dock att den öppna anstalten kändes mer övervakande och påträngande än den slutna. När jag frågar informanten om hur 'uppfostringen' kunde ta sig uttryck mer än i kommentarerna av kläderna eller matlagningskursen svarar hon att: Jag tänker att det är väldigt ofta är det, så subtilt också att det kan vara en ton, hur man pratar, eller hur man blir tilltalad.

Informanten menar att de på den öppna anstalten inte tyckte om henne eftersom hon sa emot ibland. Som jag visade under rubriken 10.3 *Arbete, behandlingsprogram & fritidsaktiviteter* framställdes de som inte var 'lydiga' som problematiska och jobbiga när de sa ifrån. Hon uttrycker även att:

Jag tror att hade man varit mer såhär tillgiven som kanske ett barn, då tror jag mycket mer att man hade haft lättare att ta sig fram på den här öppna anstalten för det blev så tacksamt för dem att 'åh ni kommer här å ni vet inte hur man ska sätta på en tvätt, åh jag kan lära dig det, jajamän'.

Informanten problematiserar att klumpa ihop kvinnor och barn som en grupp och framställa dem som osjälvständiga och i stort behov utav vägledning medans män oftare får kopplas samman med självständighet. Vägledningen ansåg informanten vara ett stort uppdrag för den öppna anstalten att göra med de intagna. Hon upplevde att personalen ansåg att de intagna var i stort behov utav vägledning, fast de kanske inte behövde det egentligen. Det kan tolkas som ett maktmedel att behandla vuxna som barn, i detta fall kvinnor som osjälvständiga och i form av vägledning, men det visar också tydligt vilken position barn får i samhället eftersom de behandlas på det sättet. Jag finner här även spår i att nedvärdera att de inte kan det som anses som normativa föreställningar om vad kvinnor kan, som att kunna sätta på en tvättmaskin, samtidigt som de påtvingar dem en slags form av 'rätt femininitet' eftersom det är någonting det tydligen ska kunna och än så länge inte kan. Samtidigt som det kan tolkas som ett hån kan det då också kan verka som ett bevästande av vad kvinnor ska kunna enligt Kriminalvården. Stämningen på den öppna anstalten var enligt informanten och som tidigare framgått i citaten ovanför, på det sättet hemskt.

SK: Så du trivdes bättre på den slutna?

Informant: Ja, det gjorde jag verkligen, förvånade nog ändå. Det säger kanske mycket om hur viktigt det är med personalen egentligen, hur de betraktar en, de som är där, hur de agerar på något sätt. Sen tror jag det beror på vad man är för typ av person också.

11. Sammanfattning & slutdiskussion

I min analys jag har undersökt och analyserat hur genus tar sig uttryck i fängelserna och utifrån det arbetat med mina frågeställningar. Frågeställningarna är, vilka normativa föreställningar som finns om 'kvinnor inom Kriminalvårdens arbete med de intagna? Samt, utifrån Kriminalvården arbete utifrån 'Bättre Ut', vad är det som ska 'förbättras' med kvinnorna? Analysen har berört hur kläder, program, fritidsaktiviteter och stämning tagit sig uttryck. Det finns en del konkreta saker att fånga detta på bland annat den rosa dräkten, husmorskursen, priser som skönhetsprodukter, stickning, uttryck, förväntningar med mera. Det som båda informanterna direkt eller indirekt pratar om enligt både dem och mig är en form av *stämning* som finns på anstalterna mellan intagna och Kriminalvårdaren. På anstalten för behandling kändes det som, enligt informanten, att personalen hade en förståelse för de intagna på ett medvetet sätt, även om det fanns tillfällen där det inte fanns. Informanten som har erfarenhet av den slutna anstalten påtalar en annan stämning med en större gemenskap bland de intagna i relation till personalen och att den maktuppdelningen var tydlig och där fokuset främst var på straffet. Erfarenheten av den öppna anstalten var väldigt påtaglig i att stämningen var tydlig i hur personalen såg på de intagna och vilka förväntningar som låg på dem. Det finns skillnader mellan de tre olika anstalterna och det var tydligt att på den öppna anstalten var stämningen mer påtaglig i hur personalen arbetade med och betraktade de intagna. Alla tre anstalterna visade på olika sätt att det finns normativa värderingar och förväntningar i Kriminalvården arbete utifrån hur de intagna betraktade som just 'kvinnor'.

Utifrån analysens olika fragment som tagits upp bildar de tillsammans ett slags fenomen som genomsyrar Kriminalvården i deras arbete med de intagna. Jag skulle vilja kalla detta fenomen för patriarkala strukturer. Kriminalvårdens arbete är präglade av de patriarkala strukturerna som finns i vårt samhälle. Varför jag anser att det är just patriarkala strukturer som genomsyrar Kriminalvårdens arbete är för att de positionerar och påtvingar en korrigerar av den intagna kvinnan till en passiv roll snarare än en aktiv. Vid de tillfällen som det tilldelas utrymme för att vara aktiva är dock utan hänsyn till hur andra strukturer verkar i samhället. Konceptet med 'Bättre Ut' betyder också att arbetet som sker av den intagna inte bara ska verka inne i fängelset utan den intagna ska ta med sig erfarenheten och lärdomarna ut i samhället igen när den blir frigiven. Svaret på frågan om vad som ska 'förbättras' med kvinnorna är att de ska bli 'rätt' kvinnliga utifrån en normativ, stereotyp bild av vad en kvinna är, vilket är att vara passiv.

Det som också kan utläsas är att normativa föreställningar om kön tar sig uttryck men täcks över till att verka vara någonting annat, oftast att det ligger någonting i det personliga hos den intagna. Eftersom en intagen kvinna är just en kvinna och delar av Kriminalvårdens arbete är just att korrigera dem till 'rätt' sorts kvinna betyder det att en kvinna som begår brott är 'fel sorts kvinna' eftersom den måste tillrättavisas till 'rätt sorts femininet'. Svaret på frågan om vad som ska 'förbättras' med kvinnorna är alltså att de ska bli passiva eller 'rätt' feminina.

Det som också tycks utläsas är Kriminalvårdens medvetna eller omedvetna sätt att ta in hur strukturer påverkar de intagnas liv utanför murarna. Som att de intagna troligtvis redan kan laga mat, att det inte bara är att lämna en pojkvän som slår en eller att normer påverkar känslan av vad en god förälder är. De strukturer som finns utanför murarna finns givetvis också innanför, men det blir konstigt att anpassa människor till en värld som inte finns eller fungerar på samma sätt utanför murarna. Dock verkar ju patriarkatet på båda ställena. Det blir då som att strukturer i samhället finns - men inte i kriminalvårdens arbete med individen/den intagna - fast kriminalvården är präglade av dem. Därav blir straffet i sig konstigt, de anpassas i en miljö som inte stämmer överens med hur samhället i övrigt ser ut. Däremot är straffet präglat av patriarkala strukturer, vilket också finns i samhället. Men att ha tak över huvudet, mat, arbete att gå till varje dag eller ha råd med fritidsaktiviteter är ingen självklarhet i övriga samhället.

Jag finner Kriminalvårdens arbete med de intagna komplext och ambivalent. Intagna kvinnor hamnar i fängelset som är en värld för män, vilket Erika Hedlund skrev om i sin masteruppsats, samtidigt som de blir bemötta som att de är 'inte kvinnliga nog', parallellt ska de lära sig klassiska 'kvinnor-saker' och förväntas vara på ett viss sätt. Den typen av femininitet som eftersträvas kan tolkas vara en medelklassig femininet där kvinnan är en är mån om sitt yttre, är en passiv husmor som är lydiga, har 'lämplig klädsel' och tar ansvar för sig själv och sitt liv likt det Ingrid Lander också skrivit om.

Samma princip kan utläsas gälla de intagnas identitet. Det blir motsägelsefullt och dubbelt när fängelset ger de intagna opersonliga kläder, monotona jobb och men samtidigt arbetar med de intagna som individer. Hur ska en bli en individ i en värld där det individuella inte får utrymme samt ifrågasätts? Det privata som det arbetas med i fängelset är tänkt att ta med ut i livet sen, men livet utanför en anstalt rymmer betydligt mer än identiteten som intagen som finns i fängelset de vistas i. De identiteter som finns att välja på är antingen ingen/intagen eller 'kvinna', och då kvinna utifrån hur Kriminalvården anser är att vara kvinna. På den öppna anstalten där en fick utrymme att få vara mer sig själv genom egna kläder kommenterades det

och nedvärderades, vilket kan tolkas som försök att få den intagna att se på sig själv genom Kriminalvårdens ögon för att slippa få kommentarer, bli skrattad åt eller betraktad som problematisk. Det blir motsägelsefullt, som att '*var dig själv - fast inte så*'. Det stämmer väl överens med Foucaults teori om disciplinering och hur den försöker 'dressera' den intagna med makten (Foucault 1975:171).

Det finns exempel på hur Kriminalvården arbetar med och till viss del vill anpassa fängelset efter att de intagna är kvinnor. De lyssnade och gjorde åtgärder efter kritiken av kläderna. På anstalten som riktade in sig på behandling försökte försökte de arbeta bort skammen över att vara förälder i fängelse och då anses vara en 'misslyckad' förälder och därmed 'mamma-rollen'. Det tyder på att det finns möjlighet att kunna anpassa Kriminalvårdens verksamhet med de intagna vilket kan och bör därför göras. Det visar också att femininitet och att vara kvinna inte är någonting fast eller samma för alla. Som att den rosa dräkten var godkänd av en del av de intagna, men långt ifrån alla. När det inte finns utrymme för individuella uttryck utan det blir en påtvingande av arbetet med att de är just kvinnor reduceras de intagnas identiteter till enbart kvinnor. Genom att det är kvinnligheten som arbetas med tycks det vara givet: att begå brott är inte att vara 'kvinnlig nog'. Det blir problematiskt eftersom en individ och persons identitet rymmer betydligt mycket mer och skapas utifrån många komplicerade och komplexa fenomen, strukturer och omständigheter. Om Kriminalvården och fängelset istället utgick för att femininet kan uttryckas på olika sätt snarare än att sätta dem i rang skulle kanske arbetet ge ett annat utfall.

Det har inte undgått mig att ta upp saker i analysen som kanske inte är aktuella för just Kriminalvårdens arbete men jag finner de viktiga i att förstå hur normer kring 'kvinnor' finns i samhället eftersom det inte går att särskilja dem. Strukturer i samhället påverkar dels hur vi ser på kvinnor och dels hur vi ser på intagna. Det kan förstås som att det behövs förståelse för samhället för att kunna förstå Kriminalvården och vice versa. I analysen finner jag även hur jag vid ett flertal gånger kommer fram till och tolkar att de behandlar de intagna som barn. Barns position i samhället blir också påtaglig eftersom de är underordnade och alltid i ett påtvingat behov av andra. När intagna blir behandlade som barn eller 'inte kvinnliga nog' visas också att kategorin 'kvinna' och att vara 'kvinna' inte enbart går att reducera till en kropp utan snarare hur denna kropp förväntas agera, verka och handla. Det visar också hur kategorierna kvinna och barn blir passiva vilket gör att män och maskulinitet kan framföras som någonting 'högre' och 'bättre'.

Forskningen på detta område är som jag tidigare redogjort för i stycket *Tidigare forskning* är tunn då det inte finns många studier. Studier som skulle kunna utveckla fältet skulle dels kunna vara en större och mer omfattande studie likt min egna. Det som jag också reflekterat kring men inte kunnat lägga tillräckligt mycket tid på för min egna studie är just att ingen bryr sig om fångar, därav är deras perspektiv inte det som undersöks eller värderas. Som ena informanten uttryckte sig ”*Ingen bryr sig om fångar, vilken blir en del av Kriminalvårdens maktposition.*” finner jag studier om Kriminalvårdens arbete extra viktigt. Dels för de intagnas skull eftersom de inte tilldelas samma legitimitet som Kriminalvården. Kriminalvården är också en myndighet därav bör deras arbete ur ett samhällsperspektiv också vara av intresse. Frågan om vad som är 'Bättre Ut' rör hela samhället och bör därför också granskas till utveckling eftersom de intagna är människor i samhället. Brottslingar går inte att separera från samhället och vice versa. Tidigare forskning visar hur normer finns, påverkar och reproduceras i fängelserna. Det jag vill tillägga är att påtvingade av en passiv femininitet inte enbart är till för att stoppa brottsliga handlingar, det osynliggör patriarkatet och låter det fortsätta verka.

Utefter min egna analys och slutsats fastnar jag även i en mer filosofisk fråga kring, varför kan inte kvinnor få begå brott? Det vore mer jämställt om kvinnor också fick det, inte för att jag vill uppmana till att begå brottsliga handlingar. Snarare för att det inte ifrågasätter någons 'riktiga manlighet' när män begår brott. Det kan däremot ifrågasätta maskulinitetsnormer och att män som begår brott kan i vissa fall kopplas till någon form av destruktiv maskulinitet men inte att deras manlighet är 'inte riktig' som kvinnor får. Det som någonstans är intressant för mig är om män verkligen betraktas av Kriminalvården som 'inte män nog' i kontrast till kvinnorna. Jag är inte övertygad om att männen disciplineras till 'män nog' i deras fängelser eftersom brott redan kan kopplas till maskulinitet medans kvinnor som begår brott får sin femininitet ifrågasatt. Det blir dubbelt bestraffade, dels genom att bryta mot lagen men framförallt för att ha brutit mot våra normer om hur en kvinna ska vara och därmed måste rättas till till 'rätt sorts kvinna'. Rätt sorts kvinna är passiv, medans 'riktiga män' kopplas till att vara aktiv, därav är aktiva kvinnor inte 'riktiga kvinnor'. Kvinnor framställs också ofta som 'offer' vilket absolut inte ska förminska då strukturer i samhället gör dem underordnade. Därav inte sagt att i vissa fall bör det inte vara omöjligt att en del kvinnor faktiskt väljer sina handlingar och det är ett högst rationellt och legitimt beslut vilket inte alls bör ifrågasätta deras 'kvinnlighet' eller göra dem till 'sämre kvinnor'.

12. Referenslista

Björk, N (1996) *Under det rosa täcket*. Whalström & Widstrand. Litauen (tryckt i Litauen 2015).

Butler, J. & Almqvist, S., 2007. *Genustrubbel : feminism och identitetens subversion*, Göteborg: Daidalos.

Butler, J., Lindeqvist, K. & Rosenberg, T., 2006. *Genus ogjort : kropp, begär och möjlig existens*, Stockholm: Norstedts akademiska förlag.

Börjesson, M & Palmblad, E (red.) (2007) *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber.

Dalen, M., Kärnekull, B., & Kärnekull, Ethel. (2008). *Intervju som metod* (1. uppl. ed.). Malmö: Gleerups utbildning.

De los Reyes, P., & Mulinari, D (2005). *Intersektionalitet : Kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap* (1. uppl. ed.). Malmö: Liber.

Foucault, M (1982) The Subject and Power. *Critical Inquiry*, Vol 8, No. 4., pp 777-795.

Foucault, M (2003). *Övervakning och straff: fängelsets födelse*. 4., översedda uppl. Lund: Arkiv

Haraway, D (1988); "Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective", *Feminist Theory*.

Hedlund, E (2014). *Fånge i en maskulin värld - Ett genusperspektiv på kvinnor och mäns upplevelser i fängelset*. Masteruppsats, Kriminologiska Institutionen. Stockholm: Stockholms Universitet.

Kriminalvården (2017a) *Klienten ska var "Bättre Ut"* [HÄMTAD 2017-12-16]
<https://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/kriminalvardens-uppdrag/kriminalvardens-vision/>

Kriminalvården (2017b) Kriminalvårdens hemsida [HÄMTAD 2017-12-16]
<https://www.kriminalvarden.se/>

Kriminalvården (2017c) *Villkorlig frigivning* [HÄMTAD 2017-12-14]
<https://www.kriminalvarden.se/for-domd-eller-haktad/domd-till-fangelse/villkorlig-frigivning/>

Lander, I. (2003a) Genus, normalitet och avvikelse. Med kroppen som utgångspunkt. I: Lander, I., Pettersson, T. & Tiby, E. (red.) *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet. Genusperspektiv inom svensk kriminologi*, s. 21-46. Lund: Studentlitteratur.

Lander, I. (2003b) *Den flygande maran. En studie om åtta narkotikabrukande kvinnor i Stockholm*. Avhandlingsserie nr. 11. Stockholm: Stockholms universitet.

Lutze, F.E. (2003) *Ultramasculine stereotypes and violence in the control of women inmates*.

I: Zaitzow, B.H. & Thomas, J. (red.) Women in prison. Gender and social control, s. 183-204. Boulder: Lynne Rienner.

Lykke, N. (2009). *Genusforskning : En guide till feministisk teori, metodologi och skrift* (1. uppl. ed.). Stockholm: Liber.

Lindberg, O (2005) *Kvinnorna på Hinseberg – en studie av kvinnors villkor i fängelse*, Kriminalvårdens forskningskommitté, rapport nr 14, Norrköping.

Naffine, N. (1996). *Feminism and criminology*. Philadelphia, Pa.: Temple University Press.

Salihu, D (2008). Här är det fängslande nya modet. *Expressen*, 11 september.
<https://www.expressen.se/noje/har-ar-det-fangslande-nya-modet/> [HÄMTAD 2018-01-19]

Scott, J (1992). Experience. I: Butler, J & Scott, J.W (Ed), *Feminists theorize the political*. New York: Rotledge, pp 22-40.

SFS 2010:610. *Fängelselag*. Stockholm: Regeringskansliet. [HÄMTAD 2018-01-03]
http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/fangselslag-2010610_sfs-2010-610

Skeggs, B (1999) *Att bli respektabel*. Diablos AB, Göteborg.

Vetenskapsrådet, 2017. *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
[HÄMTAD 2017-12-17] <https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed/>

Widding, Hedin, L (1997) *Det kan hända vilken kvinna som helst – en handbok om bemötandet av kvinnor som blivit utsatta för misshandel och sexuella övergrepp*. Anamma Böcker.

Yewkes, J. (2005) Men behind bars: “Doing” masculinity as an adaptation to imprisonment. *Men and masculinities*, vol. 48, nr. 1, s. 44-63

13. Bilaga

Intervjuguide

Intervjuguiden har används som stöd för mig för att kunna leda samtalet framåt. Fokus har varit att informanterna själva ska få berätta så fritt som möjligt och att jag svarar i form av följdfrågor.

Bakgrund

- När straffet avtjänades
- Strafflängd
- Anstalt/er

Tiden i fängelset

- Vardagen där inne (ex kläder-sysselsättning-program-bemötande av personal)
- Ex: Hur såg en dag ut? Vad gjorde ni?
- Vardagen med Kriminalvårdens personal
- Vid ex sysselsättning/behandling, hur motiverades det?

Hur kände du att kriminalvården såg på dig?

- Ansåg du att de hade vissa förväntningar på dig?
- Hur ser du på kriminalvården?
- Hur upplevde du relationen mellan dig som intagen och kriminalvårdarna?
- (Upplevde du att de behandlade dig på ett visst sätt för att du var kvinna?)

Till samhället

av Maria

Samhällsfara

- lås in henne bara!

Vad har jag gjort?

Är en vilsen själv

I mitt hjärta vill jag ingen illa

bara väl

Så varför är du så vred

du allas samhälle? Lämna mig ifred

Samhällsfara

- lås in henne bara!

Varför låsa in mig

till förvaring?

Ge mig åtminstone en förklaring!

För livet är ingen läxa

som jag lär

om jag bara är till besvär

Samhällsfara

- lås in henne bara!

Reidar Jönsson & Agneta Sandberg, (1980). *Kvinnliga brottstycken: texter från
skrivarverkstaden på Hinseberg*. 1. uppl. Stockholm: Författarförl.